

СТАНОВИЩЕ

от проф. Момчил Николаев Методиев, дн,
департамент „История“ в Нов български университет,
професионално направление 2.2. „История и археология“,
за придобиване на научната степен „доктор“
по професионално направление 2.2. „История и археология“
с кандидат Стефан Титков Иванов
с представен дисертационен труд на тема
„Исторически аспекти на престъпленията срещу личността и собствеността в България
1944-1989 г.“

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение и библиография на използваните извори и литература с обем от 303 страници. Научен ръководител на дисертанта е доц. д-р Стефан Дечев.

Изследването се насочва към един слабо проучен, но активно дискутиран в публичното пространство проблем – този за криминалната престъпност през комунизма. Въз основа на богат емпиричен материал изследването опровергава широко разпространения мит за липсата на престъпност през комунизма и достига до важния и неоспорим извод: „самозаблудата, че всичко е спокойно и „престъпност няма“ всъщност е благоприятстваща среда за още по-голям „разцвет“ на криминалните престъпления“ (с. 277). Структурата на дисертационният труд следва ясна и разбираема за читателя логика – в центъра на първата глава стои статистиката за криминалната престъпност през годините, втората глава е посветена на основните характеристики на тази престъпност, а третата глава разглежда основните методи в борбата срещу престъпността.

Основното постижение на предложения дисертационен труд е, че той гради своите заключения върху слабо или напълно неизвестни до този момент архивни материали, съхраняван днес в Архивите на Комисията по досиетата и на Министерството на вътрешните работи. Освен тях, дисертантът ползва и значителна по обем българска и

световна литература, както историческа, свързана с периода на комунизма, така и теоретична, свързана с проблемите на криминалната престъпността и начините на нейното разкриване и предотвратяване. Плътност на изложената аргументация придават и цитираните мнения от свързаната с темата мемоарна литература, както и цитатите от филми и други произведения на популярната култура от периода.

Дисертантът напълно защитава заявената в увода изследователска цел: „да разгледа криминалните престъпления в периода 1944-1989 г.“, да бъдат представени „подробно четирите най-значими за човека видове – кражби на обществено и лично имущество, грабежи, изнасилвания и умишлени убийства“, и като цяло изпълнява заявената амбиция да запълни „липсата на систематизирано изследване за разглежданата проблематика в един изключително важен етап от най-новата българска история“. (с. 11)

Темата за криминалната престъпност отдавна привлича вниманието на историци и анализатори, които се интересуват от наследството на комунистическия период, но до този момент този въпрос оставаше до голяма степен неразработен в дълбочината, в който го прави предложението дисертационен труд. Може да се каже, че предложената дисертация запълва празно поле в българската историческа наука, а начинът и дълбочината, с която го прави, говори за потенциала предложеният изследователски труд да навлезе в широко научно обращение. Успех и предимство на предложената работа е ясното представяне чрез графики и таблици на изключително богата статистическа информация, което улеснява проследяването на общите тенденции в криминалната престъпност през годините. Наред с това, изследването разглежда социалните, възрастовите и регионалните характеристики на криминалната престъпност. Като друг приносен момент може да се посочи анализът на методите за борбата с престъпността, където важно място е отделено на напълно неизследвания до този момент проблем за ползваните от МВР секретни сътрудници по криминална линия.

Публикационната дейност на кандидата отговоря на минималните законови изисквания, като дисертантът представя четири публикувани статии в научни списания (в списания „Исторически преглед“ и „Национална сигурност“). Разглежданата тема съдържа в себе си потенциал за още по-голяма публикационна активност, а резултатите от изследването могат да бъдат представени и в авторитетни издания на други езици, с оглед

вписването на изводите от това изследване и в международния научен оборот. Съществува възможност резултатите и изводите да бъдат проверени и в различни научни конференции и форуми, с оглед анализирането им от и от други изследователски перспективи (не само исторически, но също и социологически, например).

Авторефератът също отговоря на изискванията, като коректно излага обектът и целите на изследването, състоянието на проучванията по въпроса, хронологичната рамка, методологията и структурата на изследването. Може да се посочи, че той по-подробно от необходимото представя основните акценти в отделните глави. Приятно впечатление прави, че авторът пестеливо (в добрия смисъл на думата) представя приносите на своя дисертационен труд – като посочва единствено, че това е „първото систематизирано и детайлно проучване на криминалните престъпления в България между 1944 и 1989 г.“, без да се впуска в детайлно представяне на иначе многобройните си научни приноси.

Впечатлението ми е, че към настоящия момент резултатите от този дисертационен труд остават по-скоро неизвестни както за специализираната научна аудитория, така и за широката четяща публика. Затова препоръчвам публикуването като книга на представения дисертационен труд, воден от убеждението, че към него ще има голям обществен интерес. Една от препоръките ми е бъдещата книга да потърси по-силно и ясно заглавие, докато настоящото може да остане като подзаглавие.

Всичко това ми дава основание да дам като цяло много висока оценка на предоставения дисертационен труд. Наред с това, имам и някои конкретни препоръки. Основната ми забележка е свързана с това, че при обяснението на динамиката на криминалната престъпност се създава впечатлението за известно преповеряване от страна на автора на ползваните от него източници. Така например, следвайки документите, високото ниво на криминална престъпност дори и през най-успешния от гледна точка на властта период на 70-те години е обяснено с поддържането на високите нива на престъпност сред ромите. Без да омаловажавам наличието на по-висока престъпност сред една маргинализирана социална група, устойчивостта на този проблем през годините говори повече за провалите в следваните от властта политики, отколкото за самата социална група. Друг пример за същото е обобщението, че „основната причина системата на МВР да не се окаже на очакваната висота по отношение на разкриваемостта на престъпността“ е „подценяването

на криминалните милиционери и тоталният превес, който се дава на служителите по политическа линия“ (с. 274, същото обяснение може да се срещне и на други места в текста). Темата за напрежението между служителите на Народната милиция и Държавна сигурност в рамките на МВР е загатната, но не е достатъчно развита и обяснена. Но по-важното е, че обясняването на високите нива на престъпността с negliжирането на редовите милиционери звучи неубедително, най-малкото защото служителите на НМ също заемат елитно и бихме казали „привилегировано“ място в цялостната структура на държавната администрация през комунизма, макар и действително в рамките на МВР те да заемат второстепенно положение.

Изключително полезният анализ за работата със секретните сътрудници по криминална линия ме провокира да задам и въпроса дали авторът е срещал случаи на вербувани секретни сътрудници по тази линия, които не са навършили 18-години?

В заключение следва да се отбележи, че дисертацията отговаря на всички изисквания, предвидени в закона. Отвъд формалните изисквания, дисертацията представлява същински принос към един малко изследван, но изключително важен и интересен аспект от историята на комунизма в България. Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Стефан Иванов научната степен „доктор“ в професионално направление 2.2. „История и археология“ за представения дисертационен труд на тема „Исторически аспекти на престъпленията срещу личността и собствеността в България 1944-1989 г.“

София, 18 май 2023 г.

.....

(Момчил Методиев)

OPINION

by prof. Momchil Nikolaev Metodiev, Dr. Sc.,
Department of History at New Bulgarian University,
scientific field 2.2. "History and Archaeology",
on dissertation submitted for obtaining the scientific degree “doctor”
in the scientific field 2.2. "History and Archaeology"

by Stefan Titkov Ivanov entitled

"Historical Aspects of Crimes against Personality and Property in Bulgaria (1944-1989)".

The dissertation consists of introduction, three chapters, conclusion and bibliography of sources and literature with a total volume of 303 pages. The scientific supervisor of the candidate is Assoc. Prof. Stefan Dechev.

The dissertation focuses on a relatively unresearched but widely discussed in the public domain question – on the problem of criminality in the communist period. On the basis of abundant empirical material, the dissertation refuted the widespread myth of the relatively low levels of criminality under communism and reaches the following important and undeniable conclusion: "the self-delusion that all is calm and there is 'no crime' created an environment that led to even greater 'flourishing' of criminality" (p. 277). The structure of the dissertation follows a clear and understandable logic for the reader: the first chapter focuses on statistics on crimes over the years, the second chapter is devoted to the main characteristics of the committed crimes, while the third chapter discusses the main methods in the fight against criminal offences.

The main achievement of the proposed dissertation is that it builds its conclusions on firsthand and relatively unknown archival material, kept today in the Archives of the Commission for State Security files and in the Ministry of the Interior. In addition, the dissertation also makes use of a considerable amount of Bulgarian and world literature, both historical, related to the period of communism, and theoretical, related to the problems of criminality and the ways of its detection and prevention. The argumentation is enriched by opinions from the memoir literature related to the topic, as well by quotations from films and other works of popular culture of the period.

The dissertation fully defends the stated research objective in the introduction: "to examine criminal offences in the period 1944-1989", to present "in detail the four most significant types of crimes - theft of public and private property, robbery, rape and premeditated murder", and generally fulfils the stated ambition to fill "the lack of a systematic study of the issues at hand in a crucial phase of recent Bulgarian history" (p. 11).

The problem of criminal activity has long attracted the attention of historians and analysts interested in the legacy of the communist period, but until now this issue has remained largely unresearched, especially in the depth that it is discussed in the proposed dissertation. It could be summarized that the dissertation fills an empty field in Bulgarian historical scholarship, and the argumentation is so convincing that the proposed dissertation clearly has the potential to enter wide scholarly circulation. Considerable achievement of the submitted dissertation is that it presents through graphs and tables extremely rich statistical information, which facilitates the tracing and understanding of general trends in criminal activity over the years. In addition to this statistical information, the dissertation also discusses the social, age and regional characteristics of criminality. Another contribution is the analysis of methods for crime prevention and fight, while an attention is given also to the hitherto completely unexplored issue of the use of undercover collaborators by the Ministry of the Interior in the fight against criminal offences.

Publications of the candidate meet the minimum legal requirements – he presented four published articles in scientific journals (in the journals "Historical Review" and "National Security"). The topic under consideration contains the potential for even greater publication activity, and the results of the research can be presented in reputable journals also in other languages. The conclusions could also be tested in various scientific conferences and forums, with a view of discussing them from other research perspectives (not only historical, but also sociological, for example).

The abstract of the dissertation also meets the legal requirements by correctly stating the object and objectives of the dissertation, the state of research on the subject so far, the chronological framework, the methodology and the structure of the study. It could be pointed out that the abstract presents the main highlights of the individual chapters in more detail than necessary. It could be noted that the author sparingly (in the good sense of the word) presents the contributions of his dissertation - stating only that this is "the first systematic and detailed study of criminal offences

in Bulgaria between 1944 and 1989", without going into a detailed presentation of his otherwise numerous scientific contributions.

My general impression is that the results of this research remain rather unknown both to the specialized scientific audience and to the general reading public. I therefore recommend with conviction the publication of the submitted dissertation as a book, which will find a wide audience and a great public interest. One of my recommendations is that the future book should seek a stronger and clearer title, while the present title can remain as a subtitle.

All stated so far is the reason for my very positive general assessment of the submitted dissertation. Along with that, I would like also to make several specific recommendations. My main remark concerns the fact that in explaining the dynamics of criminal offences, the author trusts too much the explanations given in the sources used by him. For example, following the documents, he explains the relatively high level of crimes even during the most successful period in terms of crime prevention in the 1970s, with the high levels of criminal activity specifically among the Roma population. Without denying the existence of higher crime rates among this marginalized social group, the persistence of this problem over the years speaks more to the failures of the policies pursued by the government than to this social group itself. Another example for the same is the conclusion that "the main reason why the Ministry of Interior has not performed at the expected level in terms of crime detection" is "the underestimation of criminal police officers and the total predominance given to officers of the political police" (p. 274, the same explanation can be found in number of other occasions). The tension between the militia (police) officers and State Security officers within the Ministry of the Interior is marked but not sufficiently developed or explained. But more importantly, explaining the high levels of criminality with low prestige of rank-and-file militiamen (policemen) sounds unconvincing, not least because the police officers also occupied an elite and even 'privileged' place in the overall structure of the state administration under communism, though indeed within the Ministry of the Interior they occupied secondary position compared with the political officers.

The extremely useful analysis of the handling of secret collaborators for crime prevention, especially among youths, provokes me to ask the author whether he has come across any cases of secret collaborators recruited when they were under 18-years old?

It could be summarized that the dissertation submitted meets all the requirements stipulated in the

law for obtaining the scientific degree “doctor”. In addition to meeting the formal requirements, the dissertation represents an important contribution to a little studied but extremely important and interesting aspect of the history of communism in Bulgaria. All that explains my general positive assessment of the submitted dissertation and gives me the reason to recommend to the esteemed scientific jury to award Stefan Ivanov the scientific degree “doctor” in the professional field 2.2 “History and Archaeology” for the submitted dissertation on "Historical Aspects of Crimes against Personality and Property in Bulgaria (1944-1989)".

Sofia, 18 May 2023

.....

(Momchil Metodiev)